

FEMINISTIK PEDAGOGIKA: TA'LIM JARAYONIDA GENDER SENSITIV YONDASHUV

Omonqulov Suhrob Sanaqul o'g'li

Buxoro innovatsiyalar universiteti II bosqich magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada feministik pedagogikaning mohiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. Gender tengligi ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqilib, gender sensitizatsiya orqali o'quv jarayonini rivojlantirish yo'llari muhokama qilinadi. Shuningdek, ta'lim tizimida mavjud gender stereotiplari va ularni bartaraf etish usullari o'rganiladi. Feministik yondashuvlar asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.*

Kalit so'zlar. *feministik pedagogika, gender sensitizatsiya, ta'lim jarayoni, gender tengligi, gender stereotiplari, inkluziv ta'lim, gender adolati, pedagogik innovatsiyalar.*

Kirish. XXI asrda ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki ijtimoiy adolat, tenglik va inkluzivlik tamoyillarini targ'ib qilishga ham xizmat qilishi lozim. Ta'lim gender tengligi tamoyillari asosida qurilganda, jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratiladi. Biroq, ko'plab ta'lim tizimlarida hali ham gender stereotiplari mavjud bo'lib, ular qizlar va o'g'il bolalar uchun turli xil ta'lim va kasbiy yo'nalishlarni tanlashda cheklovlar qo'yadi.

Feministik pedagogika ta'lim jarayonida gender tengligini ta'minlashga qaratilgan innovatsion yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv faqat qizlarning ta'limga kirish imkoniyatlarini oshirish bilan cheklanmay, balki o'g'il bolalar va qizlarning ijtimoiy rollarini qayta ko'rib chiqishga yordam beradi. Shuningdek, feministik pedagogika orqali o'quv jarayonida gender sensitizatsiyani ta'minlash, stereotiplarni bartaraf etish va inkluziv muhit yaratish mumkin.

Maqolada feministik pedagogikaning asosiy tamoyillari, ta'lim jarayonida gender sensitizatsiyaning ahamiyati va ta'lim tizimida gender tengligini ta'minlash usullari keng yoritiladi.

Feministik pedagogika tushunchasi va uning asosiy tamoyillari

Feministik pedagogika – bu gender tengligini ta'minlashga qaratilgan ta'lim yondashuvi bo'lib, u jamiyatda ayollar va erkaklar o'rtasidagi ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu pedagogik yondashuv ta'lim tizimini shunday shakllantirishga harakat qiladi-ki, barcha o'quvchilar teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishlari ta'minlanadi. Feministik pedagogikaning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Gender tengligini ta'minlash – ta'lim jarayonida barcha jins vakillariga teng imkoniyatlar yaratish.

2. Gender sensitizatsiya – o‘qituvchilar va o‘quvchilarda gender stereotiplarini anglash va bartaraf etish malakalarini rivojlantirish.

3. Inklyuziv ta‘lim – ta‘lim tizimida barcha qatlamlar, jumladan, gender asosida kamsitilgan guruhlarni qo‘llab-quvvatlash.

4. Pedagogik innovatsiyalar – gender tengligiga asoslangan yangi metodlarni ishlab chiqish va tatbiq etish.

Bu tamoyillar gender adolatiga erishish uchun muhim bo‘lib, ta‘lim jarayonida yangi usullarni qo‘llash orqali jamiyatdagi gender stereotiplarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Gender sensitizatsiyaning ta‘lim tizimidagi o‘rni

Gender sensitizatsiya – bu gender tengligini ta‘minlash uchun o‘qituvchilar va o‘quvchilar ongida gender stereotiplarini anglash va ularni bartaraf etish jarayoni hisoblanadi. Bu jarayon o‘quv dasturlarini gender jihatdan neytral qilish, darslik va metodikalarda ayollar va erkaklarning teng ishtirokini ta‘minlash orqali amalga oshiriladi.

Ta‘lim tizimida gender sensitizatsiyaning ta‘minlashning asosiy usullari:

1. O‘qituvchilarni gender sensitizatsiya bo‘yicha tayyorlash – o‘qituvchilarga gender tengligi va sensitizatsiya bo‘yicha maxsus kurslarni o‘rgatish.

2. O‘quv dasturlarini gender tengligi asosida qayta ko‘rib chiqish – darsliklarda erkaklar va ayollar obrazlarini teng taqdim etish.

3. Gender tengligi bo‘yicha tadqiqotlarni rivojlantirish – ta‘lim jarayonida gender muammolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish uchun ilmiy tadqiqotlarni olib borish.

4. Ota-onalarni gender sensitizatsiya bo‘yicha xabardor qilish – ota-onalarni gender tengligi masalalarida tarbiyaviy yondashuvlarga o‘rgatish.

Gender sensitizatsiyaning asosiy maqsadi ta‘lim muhitida o‘quvchilar va o‘qituvchilarni gender tenglik tamoyillari asosida tarbiyalashdir.

Ta‘lim tizimidagi gender stereotiplari va ularni bartaraf etish yo‘llari

Gender stereotiplari – bu jamiyatda erkaklar va ayollar uchun belgilangan an‘anaviy rollar haqidagi ijtimoiy tasavvurlar bo‘lib, ular ta‘lim jarayoniga ham ta‘sir qiladi. Masalan, ko‘plab darsliklarda erkaklar texnik sohalarda, ayollar esa gumanitar sohalarda ko‘proq aks ettiriladi. Bu esa o‘quvchilarda kasb tanlash borasida noto‘g‘ri qarashlarni shakllantirishi mumkin.

Gender stereotiplarini bartaraf etish uchun:

1. Darsliklarni gender tengligi asosida tahlil qilish va qayta ishlash – ta‘lim materiallarida ayollar va erkaklarning turli sohalarda ishtirokini ko‘rsatish.

2. Gender neytral o‘qitish metodlarini joriy etish – har bir o‘quvchining qiziqish va qobiliyatlarini hisobga olgan holda ta‘lim berish.

3. Qizlarni ilm-fan va texnika sohasiga jalb qilish – qizlarni STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yo‘nalishlarida qo‘llab-quvvatlash.

4. Gender tengligi bo'yicha maxsus seminar va treninglarni o'tkazish – o'quvchilarga gender stereotiplarini tushuntirish va ularni bartaraf etish bo'yicha tushunchalar berish.

Bu usullar orqali ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash mumkin.

Xulosa. Feministik pedagogika ta'lim tizimida gender tengligini ta'minlashga qaratilgan yondashuv bo'lib, u orqali ta'lim jarayonida ayollar va erkaklarning teng huquqli ishtirokini ta'minlash mumkin. Gender sensitizatsiya ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etib, o'qituvchilar va o'quvchilarning gender stereotiplarini anglashiga va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Gender tengligi bo'yicha olib borilayotgan islohotlar ta'lim tizimining sifatini oshirish bilan birga, kelajak avlodning yanada adolatli va inklyuziv jamiyatda yashashiga imkon yaratadi. Shu bois, gender sensitizatsiya va feministik pedagogikani rivojlantirish bo'yicha amaliy ishlarni davom ettirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hooks, Bell. *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. Routledge, 1994.
2. Freire, Paulo. *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum, 1970.
3. UNESCO. *Gender Equality in Education*. UNESCO Publishing, 2020.
4. Gilligan, Carol. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Harvard University Press, 1982.
5. Nussbaum, Martha C. *Women and Human Development: The Capabilities Approach*. Cambridge University Press, 2000.